

«АҚМОЛА ОБЛЫСЫ БІЛІМ БАСҚАРМАСЫНЫҢ ҚОСШЫ ҚАЛАСЫ БОЙЫНША БІЛІМ БӨЛІМІ ТАЙТӨБЕ АУЫЛЫНЫҢ ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕБІ» КММ

2025-2026 ОҚУ ЖЫЛЫНДАҒЫ КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАР АРАСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ПРОФИЛАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫ ЕСЕБІ

1. КІРІСПЕ ЖӘНЕ НОРМАТИВТІК-ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕМЕСІ

2025-2026 оқу жылында Тайтөбе ауылының жалпы орта білім беретін мектебінде кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың, қылмыстың, қаңғыбастықтың және балалар қауіпсіздігіне төнетін қатерлердің алдын алу бағытындағы жұмыстар жүйелі түрде жүргізілді. Профилактикалық іс-шаралар кешені Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына, «Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуын ескерту туралы» Заңына, сондай-ақ Бала құқықтары туралы конвенцияның негізгі қағидаларына сәйкес құрылды.

Есепті кезеңдегі басты мақсат — оқушылар арасында заңға қайшы әрекеттердің туындау себептерін ерте бастан анықтау, құқықтық сауаттылықты арттыру, «тәуекел тобына» бейім балалармен атаулы әлеуметтік-психологиялық қолдау шараларын ұйымдастыру және балалардың сабақтан тыс уақытын тиімді бағытқа бұру болып табылды.

2. ПРОФИЛАКТИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМНЫҢ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУЫ ЖӘНЕ МАҚСАТТЫ ТОПТАР

Оқу жылының басында мектеп әкімшілігі мен мүдделі тұлғалардан тұратын құқық бұзушылықтың алдын алу Кеңесінің тұрақты құрамы жасақталып, жылдық іс-қимыл жоспары бекітілді. Кеңестің үйлестіру жұмыстарына мектеп директоры Г.С. Алиева жетекшілік етті. Сонымен қатар, ұйымдастыру және атқару шараларына директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары А. Каепов, мектеп психологы Д. Арингазина, әлеуметтік педагог А. Жумабаева, медицина қызметкері Л. Жумабаева және мектеп тәлімгері Н. Бекетанова белсенді түрде тартылды. Құқық қорғау органдары атынан Қосшы қалалық

кәмелетке толмағандар ісі жөніндегі учаскелік инспекторлары полиция капитаны Г. Камсаева мен А. Суиндикова, сондай-ақ ауылдық учаскелік инспектор Ренат Рахимұлы тұрақты ведомствоаралық байланысты қамтамасыз етті. Қоғамдық бақылау мен оқушылардың өзін-өзі басқару белсенділігін арттыру мақсатында мектеп парламентінің президенті Ж. Умарова да кеңес жұмысына жұмылдырылды.

3. «ТӘУЕКЕЛ ТОБЫМЕН» ЖӘНЕ ҚОЛАЙСЫЗ ОТБАСЫЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛГЕН ӘЛЕУМЕТТІК- ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТАР

Оқу жылының алғашқы айларында мектептің психологиялық қызметі мен әлеуметтік педагог мамандары бірлесе отырып, оқушылар контингентіне толық әлеуметтік-демографиялық карта жасады. Осы зерттеулердің нәтижесінде мінез-құлқында ауытқулары бар, сабақ үлгерімі төмен, отбасылық жағдайы қиын және құқық бұзушылыққа бейімділігі жоғары «тәуекел тобындағы» оқушылардың нақты тізімі айқындалды.

Анықталған мақсатты топтар бойынша аудандық және қалалық кәмелетке толмағандар істері жөніндегі бөлімдердің жоспарларымен интеграцияланған кешенді қолдау бағдарламалары әзірленді. Әрбір оқушыға жеке даму және бақылау карталары ашылып, психолог Д. Арингазина тарапынан агрессияны төмендету, стресске төзімділікті арттыру және тұлғалық деструктивті мінез-құлықтың алдын алу бағытында түзету тренингтері өткізілді. Әлеуметтік педагог А. Жумабаева қолайсыз отбасылардың тұрмыстық жағдайын тексеру мақсатында тұрақты түрде рейдтік аралау шараларын ұйымдастырып, ата-аналардың бала тәрбиесіне қатысты жауапкершілігін арттыру бойынша заңдық түсіндірмелер берді.

4. ГЕНДЕРЛІК ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ЖАСӨСПІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ МОРАЛЬДЫҚ-ЭТИКАЛЫҚ НОРМАЛАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Есепті кезеңде ұлдар мен қыздар тәрбиесінің ерекшеліктеріне арналған бөлек бағыттар жүзеге асырылды. Ұлдар арасындағы тәрбие жұмыстары негізінен ұсақ бұзақылықтардың, мектепішілік келіспеушіліктердің, төбелестердің және зиянды әдеттерге (темекі, электронды темекі, вейп және өзге де заттар) әуестенудің алдын алуға бағытталды. Бұл бағытта ауыл учаскелік инспекторы Р. Рахимұлы ұлдармен жеке кездесулер өткізіп, кез келген заң бұзушылықтың артында құқықтық жауапкершілік (әкімшілік және қылмыстық) тұратындығын нақты мысалдармен жеткізді.

Қыздар арасындағы жұмыс бағдарламасы моральдық-этикалық тәрбиені қалыптастыруға, ерте жүктіліктің алдын алуға және қыздардың мектеп өміріндегі қоғамдық белсенділігін арттыруға негізделді. Мектеп медбикесі Л. Жумабаева жоғары сынып қыздарымен гигиеналық тәрбие және ұрпақты болу денсаулығы тақырыптарында ашық әңгімелесулер жүргізді. Тәрбие жұмыстарының нәтижесінде оқушылардың өзара қарым-қатынас мәдениеті жақсарып, деструктивті мінез-құлық көрсеткіштері төмендеді.

5. ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖӘНЕ ВЕДОМСТВОАРАЛЫҚ ЫҚПАЛДАСТЫҚ

Құқықтық тәрбие жүйесінің аясында мектепте заң білімдерін насихаттайтын ауқымды іс-шаралар ұйымдастырылды. Ерекше атап өтетін шара — желтоқсан айында өткізілген дәстүрлі «Құқық апталығы». Апталық аясында барлық сыныптарда мемлекеттік рәміздерді қадірлеу, Ата Заңды құрметтеу және азаматтық міндеттерді түсіну тақырыптарында танымдық сынып сағаттары мен дебаттық турнирлер ұйымдастырылды.

Полиция капитаны Г. Камсаева оқушылармен және ата-аналармен кездесулер өткізіп, заңнамаға енгізілген соңғы өзгерістерді талдап берді. Ведомствоаралық ықпалдастықтың нәтижесінде келесі ережелерді бұзудың құқықтық салдары егжей-тегжейлі түсіндірілді:

- Кәмелетке толмағандардың түнгі уақытта (сағат 23:00-ден кейін үйден тыс жерде, сағат 22:00-ден кейін ойын-сауық мекемелерінде) заңды өкілдерінің сүйемелдеуінсіз жүруіне тыйым салу және бұл үшін ата-аналарға қолданылатын әкімшілік айыппұлдар;
- Жасөспірімдердің заңды рұқсатсыз және тиісті жасқа толмай көлік құралдарын (мопед, скутер, мотоцикл) басқаруының қауіптілігі мен оның құқықтық жауапкершілігі (14 жасқа толмағандарға жолда велосипед айдауға, 16 жасқа толмағандарға скутер тізгіндеуге тыйым салынуы);
- Көшедегі қауіпсіздік: бейтаныс адамдардың көлігіне мінбеу, күмәнді заттарды ұстамау және интернет кеңістігіндегі қауіпті виртуалды ойындар мен кибербуллингтен сақтану жолдары.

Бұдан бөлек, әр аптаның сенбі және жексенбі күндері сынып жетекшілері мен ата-аналар комитетінен құралған мобильді топтар «Түнгі ауылдағы балалар» атты рейдтік шараларды тұрақты жүргізді. Рейдтердің басты мақсаты — балалардың кешкі уақытта

қоғамдық орындарда негізсіз жүруін шектеу және оларды теріс пиғылды ортаның әсерінен қорғау болды.

6. САБАҚҚА ҚАТЫСУ МОНИТОРИНГІ ЖӘНЕ ОҚУ ТӘРТІБІН БАҚЫЛАУ ЖҮЙЕСІ

Оқушылардың сабақты себепсіз босатуы — құқық бұзушылыққа апаратын алғашқы баспалдақ екенін ескере отырып, 1-9 сыныптар арасында сабаққа қатысу деңгейін бақылаудың қатаң жүйесі енгізілді. Оқу ісі және тәрбие ісі жөніндегі басқарушы құрам күнделікті Күнделік (Kundelik.kz) жүйесі мен сынып журналдары арқылы талдау жасап отырды.

Сабаққа жүйелі түрде кешігетін немесе дәлелсіз себептермен қалатын оқушылар анықталған сәтте, сынып жетекшілері дереу ата-аналармен байланысқа шығып, түсініктемелер талап етті. Созылмалы сипат алған жағдайлар бойынша мектеп инспекторы А. Суиндикова іске араласып, оқушылармен және олардың заңды өкілдерімен жеке қабылдаулар өткізді. Мұндай шаралар ата-аналардың баланың білім алу процесіне деген жауапкершілігін екі есе арттыруға мүмкіндік берді.

7. САБАҚТАН ТЫС УАҚЫТТЫ ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ КАНИКУЛ КЕЗЕҢДЕРІНДЕГІ ҚАУІПСІЗДІК

Жасөспірімдер арасындағы деструктивті мінез-құлықтың алдын алудың ең тиімді баламасы — олардың бос уақытын пайдалы іспен толтыру. Осы мақсатта ата-аналар мен мұғалімдер арасында бірнеше рет дөңгелек үстел отырыстары ұйымдастырылды. Тәуекел тобындағы балалардың 100%-ы мектептегі тегін спорттық үйірмелерге (волейбол, баскетбол, футбол) және шығармашылық бағыттағы секцияларға тартылды.

Әрбір каникул кезеңінің (қысқы, көктемгі және жазғы демалыстар) алдында оқушылардың өмірі мен денсаулығын сақтау мақсатында кешенді қауіпсіздік нұсқаулықтары жүргізілді. Тәрбие бөлімі тарапынан келесі бағыттар бойынша арнайы жадынамалар таратылды:

- **Жол қауіпсіздігі:** Көлік қозғалысы жоғары трассаларда жаяу жүргінші ережелерін сақтау, велосипед пен өзге де құралдарды пайдалануда қауіпсіздік дулығаларын кию;

- **Табиғи және маусымдық қауіпсіздік:** Көктемгі су тасқыны кезінде өзен-көлдерге жақындамау, мұздың еруі мен жұқаруы кезіндегі қауіптер, жазғы уақытта белгіленбеген су айдындарына шомылуға тыйым салу;
- **Өрт қауіпсіздігі:** Тұрмыстық электр құралдарын абайсыз пайдаланбау, ашық отпен (сіріңке, оттық) ойнамау, құрғақ шөп пен қоқыстарды өз бетімен өртеудің соңы үлкен өртке әкеп соғатынын түсіндіру.

Ата-аналар жиналыстарында демалыс күндері мен каникул уақытында балалардың қауіпсіздігі мен жүріс-тұрысына тікелей заңды өкілдері жауапты екендігі құқықтық тұрғыдан ескертілді.

8. ҚОРЫТЫНДЫ ЖӘНЕ КЕЛЕСІ КЕЗЕҢГЕ АРНАЛҒАН МІНДЕТТЕР

2025-2026 оқу жылында атқарылған кешенді профилактикалық жұмыстардың нәтижесінде мектеп бойынша кәмелетке толмағандар арасында ешқандай ауыр қылмыс немесе заң бұзушылық фактілері тіркелген жоқ. Мектеп әкімшілігінің, психологиялық-әлеуметтік қызметтің және құқық қорғау органдарының бірлескен, үйлесімді әрекеті жоғары тиімділікті көрсетті.

Дегенмен, алдағы оқу жылында құқықтық тәрбие деңгейін одан әрі нығайту мақсатында келесі міндеттерді орындау айқындалды:

1. Жасөспірімдер арасындағы киберқылмыс пен құмар ойындардың (лудомания) алдын алу бойынша ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын күшейту;
2. Ата-аналардың құқықтық мәдениетін арттыру мақсатында «Позитивті ата-ана» мектебі жобасының аясында психологиялық лекторийлерді жиілету;
3. Сабақтан тыс үйірмелердің мазмұнын заманауи ИТ-технологиялар мен STEM бағыттары бойынша кеңейту арқылы балалардың қызығушылығын арттыру.

Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары:

Мектеп әлеуметтік педагогы:

Мектеп психологы:

А. Каепов

А. Жумабаева

Д. Арингазина